

# **LA INTERVENCIÓ EN CAS DE RELACIONS ABUSIVES I VIOLENTES ENTRE JOVES**

**Rosa Mela Morcillo**

## Introducció

La meva aportació a aquesta publicació es basa en la meva pràctica professional en l'àmbit de l'atenció dels serveis municipals a la dona a diversos municipis del Baix Llobregat durant tota la meva trajectòria laboral, situació que m'ha permès aprendre en primera línia quines són les demandes i les necessitats de dones de totes les edats víctimes de violència. He fet formació i reciclatge continuat i he participat activament com assessora i/o com a formadora en projectes de prevenció i sensibilització realitzats als instituts dels pobles on he treballat.

Actualment la meva pràctica professional s'emmarca en el SIAD del Prat, servei d'informació i atenció a les dones que funciona des de desembre del 2009 gràcies al suport institucional (Generalitat i Diputació de Barcelona), l'aposta municipal de l'Ajuntament del Prat, la voluntat política de l'equip de govern, l'equip de gestió i direcció, l'equip administratiu i la qualitat tècnica de les companyes psicòlogues de la Fundació AGI, i l'advocada que porta més de 20 anys assessorant jurídicament les dones del municipi; que m'han ajudat a crear un equip de treball on l'atenció de qualitat i la dedicació són l'eix de la nostra pràctica diària.

El present capítol presenta un recorregut per l'abordatge que es pot fer des del món local de la problemàtica de la violència masclista que pateixen les adolescents (i les dones adultes) en l'actualitat.

Els serveis de proximitat especialitzats, com el SIAD i el Lloro, ubicats als municipis són una eina necessària i útil que permet actuar de forma àgil i efectiva en els processos de sensibilització, detecció precoç i/o atenció immediata en el tema de la violència masclista. Ens permeten ser referents pels col·lectius vulnerables i treballar amb la resta de serveis planificant estratègies formatives o d'actuació que ens permetin millorar la nostra capacitat de resposta i actuar com a observatori de la realitat de la problemàtica. Els serveis de proximitat són els primers receptors de les demandes de les dones i de les problemàtiques que es presenten en el dia a dia.

Val a dir que tot i que el nostre servei està adreçat a dones adultes, darrerament se'ns han fet diverses peticions (per part dels pares o del

Lloro, servei d'atenció a joves municipal) per treballar amb joves des dels 14 anys, atès la problemàtica que presenten les joves envers el tema de la violència masclista i atès que el SIAD és el referent en l'atenció d'aquesta problemàtica a nivell municipal i compta amb professionals especialitzades.

En capítols anteriors s'ha explicat àmpliament com la violència estructural i el patriarcat perpetuen el fenomen de la violència masclista a través de diverses estratègies; aquest capítol es centrarà en l'abordatge pràctic de la problemàtica.

### **Aspectes a tenir en compte en la intervenció**

Alguns aspectes que apuntaré com a importants en la intervenció només els anomenaré atès que ja estan abordats àmpliament molts d'ells en capítols anteriors per les meves companyes. Aquests són: el marc sociocultural, els antecedents familiars, els conceptes psicològics bàsics en relació a la violència masclista i l'anàlisi de factors de risc.

#### ***Marc sociocultural***

El nostre sistema cultural aplica sobre les dones tota una sèrie de directrius i anhels; les propostes patriarcals d'objectius vitals d'una dona per aconseguir ser feliç i sentir-se realitzada perpetuen l'ideal de l'amor romàntic, el model més habitual marca que per ser feliç has de tenir parella i que, per tant, per l'amor tot s'hi val. A una adolescent aquest missatge li arriba quan les noies encara no han treballat ni desenvolupat les seves habilitats personals i socials, ni la seva personalitat, ni un sistema emocional sòlid que requeriria un temps de maduració; per tant, són vulnerables al xantatge emocional i a desenvolupar conductes de dependència afectiva.

Quan les noies s'incorporen als instituts de secundària vénen de ser les grans a l'escola, es troben compartint centre educatiu amb companyes i companys de fins a 16 anys i més en els casos d'alumnes que repeteixin

curs. Així, s'accelera el pas a l'adolescència i als processos de creixement personal que comporta, es potencia la pressa per fer-se gran, per ser adulta, desenvolupen el desig de ser atractives i les preocupa molt el seu cos, i volen vestir-se i maquillar-se seguint les tendències populars de les models/modes que continuen perpetuant la imatge de les dones com a objectes decoratius, situant la idea que té més valor l'aparador que el contingut.

En el monòleg *"No solo duelen los golpes"*, de Pamela Palenciano, [<http://nosoloduelenlosgolpes.blogspot.com.es/>] (una molt bona eina de treball amb joves), ella fa una al·lusió a la violència estructural, al patriarcat i els seus efectes i una reflexió de com l'educació formal i informal ensenya els rols masculí i femení. La Pamela va ser una noia víctima de violència que va iniciar la seva primera relació amb un noi maltractador als 12 anys, i posteriorment ha fet tot un procés de recuperació que actualment li permet treballar amb joves a través del seu monòleg i la interacció directa. Interpel·la i reflexiona sobre com ens vestim les dones, amb talons alts que ens impedeixen córrer davant una situació de risc i amb roba ajustada que marca el nostre cos; sentir-se còmoda no és important ni sentir-se segura tampoc. Si vas a la nit per un carrer fosc i escoltes algun soroll, la primera cosa que sentim és por, i si vas amb talons i roba estreta la sensació d'indefensió i de vulnerabilitat és molt elevada. Parla de rols diferenciats, del cos, del que s'espera d'una dona.

Els estereotips socials on els nois han de ser forts i les dones sentim por d'anar per la nit soles estan perpetuats a través de la nostra cultura, tot i que les estadístiques assenyalen que moltes de les agressions que pateixen les dones es fan de dia i freqüentment per part d'algú del propi entorn.

Per algunes de les joves adolescents que hem atès al servei, la prioritat estètica i d'agradar és clara. Elements com un bon desenvolupament acadèmic passen a ser secundaris i la prioritat és tenir parella i ser popular. Aleshores estar còmoda, sana i protegida del fred no és important: és més important estar guapa, ser acceptada, tenir parella i tenir relacions sexuals amb la parella. El següent article és un exemple d'aquesta impaciència d'algunes joves per entrar en el món de les relacions de parella i la sexualitat. (Article "Papá, mis amigos ya lo han hecho", Cecilia Jan, *El País*, 17.05.2011).

[<http://blogs.elpais.com/mamas-papas/2011/05/papa-mis-amigas-ya-lo-han-hecho.html>]

Aquesta pressa per a ser dones, i sexualitzades, és un element central del patriarcat. Així, dins del marc sociocultural hi ha aspectes que tenen una gran influència en la creació i el manteniment de les relacions de violència masclista (molt concretament caldria fer referència al masclisme, al ciberassetjament, als mites de l'amor romàntic, i a la pornografia). Evidentment, conviuen amb d'altres tensions que proven d'aportar solucions al problema. Veiem-ho.

### **Masclisme**

Les nostres lleis parlen d'igualtat però, quina és la realitat que ens trobem al carrer? Les històries que ens arriben apunten a que encara som una societat masclista. El concepte feminisme és poc conegut, moltes persones creuen encara que feminisme i masclisme són el mateix però en defensa d'un o altre sexe, i la ciutadania tot sovint reproduïx aquest pensament, independentment del seu nivell cultural. Si ho consultem en alguna enciclopèdia, feminisme és el "moviment que té com a finalitat aconseguir la igualtat política, econòmica i jurídica de la dona respecte a l'home". És, doncs, un moviment igualitari. En canvi, dir que ets feminista no està de moda, de fet està penalitzat socialment, i moltes noies joves no volen declarar-se feministes per no semblar radicals i poc atractives.

### **Noves tecnologies, ciberassetjament**

Tot subscriuint el capítol on s'aborda en profunditat el tema, voldria fer l'apunt de que el ciberassetjament és ja una realitat en els espais juvenils; que el masclisme no és incompatible amb les noves tecnologies sinó que, de fet, les fa servir com a eina de control de les joves.

L'espai virtual i l'espai real conviuen en valors i pràctiques, i la violència masclista és la mateixa en un i altre espai, tot i que a través de les noves tecnologies es fa visible abans i de formes adaptades a les noves realitats.

## **Mites de l'amor romàntic i pornografia**

Quina és la forma més habitual d'iniciar una relació entre persones joves? El cert és que primer solen ser relacions platòniques, vehiculades moltes vegades per les xarxes socials i pels telèfons mòbils, una pantalla que crea una distància a través de la qual projectar una il·lusió. Parlen de si un noi o noia els agrada o no, inicien les relacions afectives i contactes on l'amor romàntic, la fidelitat, la disponibilitat a qualsevol hora, la necessitat d'explicar-li tot a l'altre, la voluntat d'agradar-li i fer el que calgui per aconseguir-ho; en definitiva, els diversos mites que embolcallen l'amor són part habitual de la relació, en el subsòl de les quals hi ha la sensació que tenen moltes de les noies que no poden oferir "no" per resposta.

Així, les primeres relacions sexuals entre adolescents són cada vegada més precoces, i es donen freqüentment després d'una fixació de models i un emmirallament amb pel·lícules porno a través d'Internet; aquestes acostumen a mostrar la mecànica de les relacions, on la part emocional de l'acte sexual no hi és present i on el tipus de relació que proposen està centrada en una varietat de postures i pràctiques pensades en excitar un espectador, majoritàriament masculí, i basat en la satisfacció masculina.

Ens trobem, doncs, una estranya parella constituïda per l'amor romàntic i pel referent pornogràfic; per una banda, una idealització de les relacions on el missatge és "per amor tot s'hi val"; i per l'altra les pràctiques sexuals pròpies del model de la pornografia clarament masculista.

No és estrany, amb aquesta equació, detectar que moltes noies no tenen una bona iniciació en la seva sexualitat, ja que aprenen que allò important és que ell es senti bé. Moltes d'elles comenten que per aconseguir-ho prefereixen fingir els orgasmes, per exemple, i que en més d'una ocasió han reconegut sentir-se pressionades a fer postures i pràctiques que no els resultaven gens atractives per por a la pèrdua de la parella.

Observem certs casos molt durs en què aquestes pràctiques són enregistrades i utilitzades posteriorment com a xantatge, i les amenaces de penjar imatges íntimes a la web són cada vegada més freqüents.

Per a ampliar informació sobre aquest tema recomano els estudis *"Ejercicio de derechos sexuales y reproductivos en adolescentes"* i *"Influencia de la pornografia en la introducción a las primeras relaciones sexuales"*<sup>2</sup>.

### **Dades de la incidència del problema**

La violència masclista és una xacra social que porta víctimes mortals any rere any, notícies de trista actualitat; però el fenomen no el conformen només aquestes víctimes, sinó que ho són evidentment també tot aquell gruix de dones que pateixen la violència des de la invisibilitat, però també ho és aquella altra xifra que no surt normalment als mitjans de comunicació i que són les dones que aconsegueixen fer un pas per a sortir del problema; les heroïnes anònimes que haurien de ser un exemple a seguir per altres dones que encara no han trobat la força per a fer el pas o no són conscients del risc que corren.

Les dades publicades pel Departament d'Interior, que es nodreixen de les dades de registre policial de la Policia de Catalunya (PG-ME i de les policies locals amb connexió al Nucli d'Informació Policial)<sup>3</sup>, donen pistes sobre la incidència del problema.

Agafant una petita part, només la violència sexual que és denunciada, per exemple, observem que hi ha hagut 404 denúncies per part de dones durant el passat any 2013. D'aquestes, per anar al tema que ens interessa, la Unitat de suport a l'atenció a la víctima (Mossos d'Esquadra) recull que hi ha hagut 159 denúncies per agressions sexuals interposades per noies menors de 20 anys. Pel que fa als agressors, 53 eren també menors de 20 anys.

---

<sup>1</sup> Veure:

[http://www.derechosdelamujer.org/tl\\_files/documentos/derechos\\_sexuales/doc\\_derechos\\_sexuales\\_7.pdf](http://www.derechosdelamujer.org/tl_files/documentos/derechos_sexuales/doc_derechos_sexuales_7.pdf)

<sup>2</sup> Veure: <http://es.calameo.com/read/002754341a801c7616522>

<sup>3</sup> Veure dades a:

<http://www20.gencat.cat/docs/interior/Home/MS%20%20Pla%20seguretat%20i%20atencio%20victimes/03%20Materials%20i%20dades/Dades%20estadistiques/Violencia%20masclista%20-%20Dones/Any%202013/Dades%20VM%202013.pdf>

## Dades sobre la violència masclista (2013)

### Violència masclista àmbit social o comunitari. Agressions sexuals (dades anuals 2013)

|                    | 1r trimestre | 2n trimestre | 3r trimestre | 4t trimestre | TOTAL |
|--------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|-------|
| Fets principals    | 75           | 77           | 137          | 89           | 378   |
| Víctimes < 20 anys | 36           | 38           | 52           | 33           | 159   |
| de 21 a 30 anys    | 22           | 19           | 47           | 19           | 107   |
| de 31 a 40 anys    | 12           | 16           | 19           | 16           | 63    |
| de 41 a 50 anys    | 6            | 11           | 15           | 14           | 46    |
| de 51 a 60 anys    | 1            | 3            | 5            | 6            | 15    |
| > 60 anys          | 2            | 2            | 3            | 5            | 14    |
| TOTAL              | 79           | 90           | 143          | 92           | 404   |
| Agresors < 20 anys | 17           | 12           | 20           | 4            | 53    |
| de 21 a 30 anys    | 9            | 9            | 14           | 22           | 65    |
| de 31 a 40 anys    | 16           | 16           | 10           | 22           | 72    |
| de 41 a 50 anys    | 10           | 10           | 10           | 17           | 52    |
| de 51 a 60 anys    | 2            | 2            | 6            | 5            | 14    |
| > 60 anys          | 2            | 2            | 2            | 4            | 8     |
| TOTAL              | 56           | 54           | 90           | 64           | 264   |

### ***Antecedents familiars: model de relació proper, rol parental i xarxa familiar***

Les figures parentals i marentals són molt importants, són l'exemple més proper de relació afectiva que tenen les joves i no sempre són

potenciadores de l'autonomia personal de la noia. Aquestes figures tenen les seves pròpies dificultats en les relacions, de vegades resoltes i de vegades no: pot existir dependència afectiva, maltractaments, dependència d'alguna substància, inestabilitat emocional i relacional, patrons familiars; en resum, que desempoderin la noia i li facilitin reproduir models patriarcals de relació. Per altra banda, el model de família ha canviat i no sempre està conformat per un pare i una mare que conviuen a la mateixa casa, la qual cosa no facilita o dificulta l'autonomia personal de la jove. Un vincle familiar en què la jove té els pares separats, però en bona sintonia, podria ajudar-la a considerar una pluralitat d'opcions vitals; una mala relació entre el pare i la mare en aquesta mateixa situació pot dificultar que se li mostrin a la jove uns límits clars i consensuats, una educació coherent, per exemple.

Ens hem trobat entorns massa durs i estrictes que potencien actituds de fugida en les joves, així com figures parentals amb una marcada manca d'autoritat, sense capacitat de posar límits i buscant relacions d'amistat amb l'adolescent; volent compatir experiències com a iguals i on el o la menor és qui decideix què fer en tot moment.

Les figures parentals tenen el seu propi rol a fer, no són amistats sinó que són millor que les amistats, perquè compten amb l'experiència, amb uns sentiments d'amor, de cura i protecció que s'inicien instintivament des de la gestació, i que si els treballem adequadament ajuden a desenvolupar els rols parental i marental de forma adequada i protectora dels i les menors.

Quan les figures parentals no són madures i presenten quadres propers a la "síndrome de Peter Pan", i no desenvolupen el seu rol protector i de cura, l'adolescent no només està mancat de límits i directrius sinó que en ocasions és empès a ocupar rols que no li pertocuen. He pogut veure casos en què la mare reproduïx mites de l'amor romàntic, competint amb les seves filles per la roba, o per tenir èxit a la discoteca, i d'altres on la filla agafa el rol protector davant d'una mare o pare que a través de les xarxes socials o en el seu comportament amb l'altre sexe té conductes de risc en les seves relacions.

Un exemple que ens acaba d'entrar al SIAD mostra la complexitat d'alguns casos on es barregen diverses problemàtiques alhora:

- Dona de 44 anys, mare de dues filles de 9 i 15 anys, separada d'un agressor psicològic; ella té la custòdia de les filles i l'ús del pis, el seu ex marit està intentant vendre el pis o fer fora la dona. Ella ara té una nova parella maltractador múltiple que està en seguiment del SIAD per violència masclista. La dona té una dependència afectiva molt forta, entén racionalment que ha de deixar-lo però encara no és capaç de fer-ho.
- La seva filla de 15 anys, que li ha dit a la mare que ha de deixar aquest home moltes vegades perquè és un maltractador, ara té una primera parella de 17 anys que ha començat a mostrar comportaments agressius, alguns a la pròpia habitació de la noia. La mare se n'assabenta i es preocupa, li ofereix venir al SIAD o anar al Lloro però la noia no vol (la mare ha perdut credibilitat davant la filla). La noia no s'identifica com a víctima, creu que les agressions són puntuals, està molt enamorada i vol estar amb ell a tota hora. La mare, espantada, prohibeix l'entrada al noi, truca a la seva ex parella per a informar-lo buscant el seu suport.
- El pare de la noia no ocupa un rol protector com a pare; fa costat a la parella de la noia, se'ls emporta de cap de setmana i li diu a la filla que la mare és una mentidera, que segons ella tots els homes són maltractadors i que el que ha de fer és denunciar la mare per a què la facin fora del pis. La noia, possiblement en fase "lluna de mel" amb el noi, arriba a casa i crida a la mare utilitzant aquest discurs, provocant una forta discussió. La nova parella de la mare, que està present i ja fa temps que vol fer fora a les filles de casa, diu a la dona que ha de denunciar la seva filla.

És un exemple de com les dues víctimes (mare i filla), amb una alt nivell de tolerància als maltractaments, són manipulades pels agressors que les envolten per a que es barallin entre elles, es quedin sense xarxa familiar i perdin el suport que les podria fer sortir del cercle violent. Ara estem en

procés de treballar els efectes de la violència masclista que pateix la dona i treballar també les habilitats pròpies del seu rol de mare, recuperar el vincle entre mare i filla i intentar una aproximació de la noia als serveis d'atenció del circuit local per treballar directament amb ella.

Evidentment no vull dir que els pares i mares que desenvolupin el seu rol parental correctament no es puguin trobar que les seves filles pateixin violència de gènere. Més aviat és que un rol parental correcte i empoderador és un factor molt positiu, tant en la prevenció i la detecció com en la intervenció i la recuperació de la situació de la noia.

### ***Conceptes psicològics bàsics en relació a la violència masclista***

Fent un breu repàs d'alguns conceptes bàsics sobre els efectes psicològics de la violència masclista en les seves víctimes, és important saber que la identificació del maltractament físic és més ràpida que la del maltractament psicològic, econòmic, o sexual, que passen amb més facilitat per un comportament "normal". Enrique Echeburúa, en la seva presentació realitzada en el marc de la Segona Jornada sobre Violència Domèstica: maltractament psíquic (Vall d'Hebron, 2003), assenyalava que els efectes secundaris del maltractament psicològic són els mateixos que els del maltractament físic. Considera que hi ha maltractament psicològic quan hi ha:

- Amenaça a la pròpia vida o integritat psicològica.
- Lesió física greu.
- Percepció del maltracte com a intencionat per algú estimat.
- Pèrdua violenta d'alguna persona estimada.
- Exposició al patiment dels altres.

L'efecte del maltractament dependrà de la intervenció d'aquestes quatre variables, la suma de les quals multiplica els efectes:

- Vulnerabilitat de la víctima: psicològica i /o biològica.

- Experiències negatives viscudes.
- Estratègies d'afrontament inadequades.
- Recolzament familiar y social insuficient.

Els maltractaments poden provocar lesions físiques puntuals o seqüeles més permanents, i són les mateixes al maltractaments físic i al psicològic.

- Lesions psíquiques puntuals que s'identifiquen a diferents nivells i que desapareixen amb el temps, i es manifesten a nivell.
- Fisiològic (sobresalts freqüents).
- Conductual (apatia y evitació).
- Cognitiu (indefensió, absència de control, incapacitat per a prendre decisions, paràlisi).
- Seqüeles permanents que poden aparèixer.
- Síndrome d'estrès posttraumàtic.
- Re experimentació d'episodi (somnia, pensaments, tornen a reviure).
- Evitació estímuls associats al trauma (aïllament, depressió, solitud).
- Insomni, irritabilitat, manca de concentració, vigilància extrema, sobresalts.
- Ansietat.
- Baixa autoestima.
- Inadaptació global.
- Processos depressius.

Recomano ampliar la informació a partir del treball i les publicacions de E. Echeburúa<sup>4</sup>.

---

<sup>4</sup> Veure: [http://www.ehu.es/echeburua/libros\\_mas\\_sig.asp](http://www.ehu.es/echeburua/libros_mas_sig.asp)

Val la pena comentar el concepte de dissociació; és una paraula que s'utilitza per descriure la desconexió entre coses generalment associades entre si. Les experiències dissociatives no s'integren en el sentit del jo, donant per resultat discontinuïtats en el coneixement conscient. A la dissociació es dona una falta de connexió en els pensaments, memòria i sentit d'identitat d'una persona. Per exemple, algú pot pensar en un esdeveniment que li trastornava enormement, i tot i així no experimentar cap emoció en absolut. És el que s'anomena embotiment emocional, un dels aspectes principals del trastorn d'estrès posttraumàtic. La dissociació és un procés psicològic que es troba normalment en persones que busquen un tractament per problemes psicològics. (Maldonado et al., 2002)

Aquesta experiència de desconexió sol aparèixer coincidint amb determinades fases del cicle de violència; la noia pot presentar-se a una sessió manifestant una sensació d'urgència en el moment immediat després de l'agressió, i a la sessió següent minimitzar els fets quan està en la fase de "lluna de mel". Freqüentment, la jove no és conscient del risc que comporta la continuació del vincle, justifica els fets i creu que es solucionarà, que la parella pot canviar.

Martin Seligman va estudiar la teoria de la indefensió apresada, un dels mecanismes que pot provocar una situació de pessimisme en els individus. S'anomena indefensió apresada aquella conducta en què un individu arriba per ell tot sol a la conclusió que "no hi ha res a fer" perquè, 'passi el que passi, tot anirà malament, ensorrant-se cada cap més. Fart/a i tip/a de que "tot surti malament", l'individu es derrota tot sol, sense necessitat que el venci ningú, negant-se fins i tot a intentar cap canvi a millor quan disposa de les condicions per intentar-ho. És una de les causes de la depressió. Moltes dones víctimes de violència presenten aquesta característica.

Seligman va qualificar aquesta actitud com a indefensió apresada perquè havien après a creure que estan indefensos o indefenses, que no tenen cap control sobre la situació en la qual es troben i que qualsevol cosa que es faci és inútil; En conclusió, havien après a no tenir esperança, a ser pessimistes.

Aquesta és clarament una actitud més habitual en víctimes de maltractaments greus i mantinguts en el temps, i evidentment empitjora quan les joves també han estat víctimes d'abusos per part de familiars o per l'entorn proper<sup>5</sup>.

El procés de recuperació de la indefensió apresada passa per modificar aquesta actitud i potenciar la resiliència de les dones. La resiliència és la capacitat per afrontar l'adversitat, aconseguir adaptar-se bé davant les tragèdies, els traumes, les amenaces o l'estrès sever.

### ***Factors a tenir en compte en la intervenció***

A continuació descriuré quins són els factors que analitzem de forma més freqüent quan intervenim en un cas de violència de gènere:

#### **Nivell de creixement personal**

Hem parlat que per a moltes adolescents les relacions s'inicien quan les joves encara no han treballat suficientment la seva autoestima, no estan prou empoderades per a poder ser assertives, no tenen clars els límits que cal situar en les seves relacions, perquè de vegades ni s'ho han plantejat ni tenen la seguretat en si mateixes per a creure que tenen dret a fer-ho. Per tant, tot sovint no tenen defenses davant les demandes de l'altre.

Algunes noies ens manifesten que fan el que la parella demana per por a la pèrdua de l'altre si no compleixen amb les expectatives marcades. D'aquesta manera inicien unes relacions on no hi ha igualtat entre drets i deures de cadascú, on el masclisme de base incorpora les noves tecnologies per a exercir el seu control i on l'alliberament sexual de les dones es mal interpreta i propicia unes primeres relacions sexuals "perquè toca" o perquè si no ho fan "ell" marxarà amb una altra noia. Així, mantenen relacions no tant perquè són desitjades per elles mateixes, sinó per una

---

<sup>5</sup> Per altra banda, Jorge Bucay, a través del conte "*El elefante encadenado*", explica de forma metafòrica aquest tipus de comportament. <http://www.youtube.com/watch?v=ftBQlq-ksQk>

sensació d'imposició, per a no ser vistes com a *estretes*, on la satisfacció del noi és la que prima per davant de la de la pròpia noia, i de vegades es senten en l'obligació d'incorporar pràctiques sexuals que no les atrauen però a les que cedeixen davant la pressió de la seva parella.

En alguns tallers fets a un Institut d'una petita població propera a Barcelona ens vàrem trobar amb casos d'embarassos no desitjats en joves estudiants que sabien que tenien màquines de preservatius al passadís del propi Institut. Quan es va analitzar què passava ens van verbalitzar que els nois els hi demanaven mantenir relacions sense protecció com a prova d'amor i les noies hi accedien. En aquest cas, la tirania de l'amor romàntic i la pressió de la parella s'aprofiten de la manca d'autoestima i confiança en si mateixes de moltes joves, superant aquesta pressió el desplegament d'informació sobre salut i les xerrades realitzades sobre igualtat i drets sexuals ofertes des del propi centre.

Idealment, el camí cap a la vida adulta significa treballar el propi creixement personal, potenciar la intel·ligència emocional i construir una personalitat des de l'autoestima que ens permetrà ser assertives i tenir relacions d'igualtat amb l'altre. Però l'entorn, la cultura on estem instruïdes, no afavoreix aquest treball, que com tot procés necessitaria d'un temps de reflexió, d'autoconeixement, d'acceptació d'una mateixa, de valoració, de recerca dels propis límits. I de ser conscients de qui som, d'allò més positiu i respectant les parts de nosaltres mateixes que haurem de polir o millorar. Si no ens permetem aquest temps és possible construir la identitat a partir de l'altre, i marcades pel gènere podem acabar construint perfils de personalitat amb baixa autoestima que es poden manifestar desenvolupant conductes de passivitat en les relacions i propiciant la dependència afectiva, buscant fora les fortaleces que no tenim dins i sent potencials víctimes del xantatge emocional, del sentiment de culpa, de comportaments abusius.

Aquest model afeblit de rol femení és el proposat com a model en els contes de fades, en moltes pel·lícules, en gran part de la informació que arriba a les joves; i evidentment és el rol propici per a crear víctimes de violència; Posar-se a dormir esperant que el príncep em rescati, calçar

sabatetes de cristall com a símbol de la delicadesa i la fragilitat, mantenir una actitud de submissió davant l'abús i netejar a tota hora, sentir-se atreta pel noi dur i ple de problemes, disculpar i/o justificar les seves accions agressives..., són els arguments centrals de molts contes i de pel·lícules, també de les més actuals i d'èxit entre les joves com és el cas de "*Tres metros sobre el cielo*".

### **Cicle de la violència**

És important identificar en quin moment del cicle de la violència es troba la noia quan estem treballant amb ella. La nostra actuació ha de tenir en compte les característiques de cada fase i anticipar-nos als efectes que pot produir en la víctima, especialment a la possible dissociació de la seva conducta. S'ha de treballar des de l'empatia, sense jutjar ni forçar la noia a prendre decisions ràpides. Els i les professionals hem d'acompanyar-la en el procés de recuperació, potenciant l'empoderament de cada dona per a que sigui ella la que prengui les seves pròpies decisions; d'altra manera no es sostindran en el temps i podem perdre el contacte amb la noia i contribuir a l'aïllament propi de les víctimes.

El cicle de la violència contra les dones va ser formulat per l'antropòloga Leonor Walker en el seu llibre *Las mujeres maltratadas* (1979). Segons la seva teoria, aquest cicle comprèn tres fases.

Fase 1. Acumulació de tensió: en aquesta fase és quan hi ha major conflicte en la parella. L'agressor es torna més susceptible, respon amb més agressivitat i hostilitat (encara que no ho mostri amb violència física) i troba raons per al conflicte en cada situació. La víctima intenta calmar la situació i evita fer allò que creu que li desagrada a l'altre, pensant que pot evitar l'agressió futura. Augmenta la tensió i la irritabilitat de l'agressor sense cap raó comprensible per la víctima. Aquesta fase pot ser d'hores o es pot ampliar durant diversos anys.

Fase 2. Esclat d'estrès o violenta explosió: és el resultat de l'energia emmagatzemada en la primera fase. Totes les formes de comunicació i enteniment estan perdudes, la violència explota i en última instància

condueix a l'agressió. Són agressions verbals, psicològiques, físiques, sexuals, econòmiques, etc. És en aquesta etapa quan normalment les dones denuncien atacs o quan es sol·licita ajuda (es produeix en la víctima el que es coneix com a "crisi emergent").

Fase 3. "Lluna de mel" o penediment: la tensió i la violència desapareixen. L'agressor es mostra penedit pel que ha fet, demana perdó a la víctima i l'omple amb promeses de canvi. S'anomena "lluna de mel" perquè l'agressor torna a ser amorós i seductor com a l'inici de la relació. Tot sovint la víctima li dona una altra oportunitat al creure (o voler creure) fermament en les seves promeses. Aquesta fase és la que fa difícil que la víctima mantingui la seva postura de trencament amb la parella, la que provoca les reiterades recaigudes que poden tenir les dones en el seu procés de recuperació previ al trencament definitiu amb l'agressor. És molt difícil dir no quan ell es mostra seductor i li promet allò que ella vol i ha volgut sempre.

Habitualment, quan la víctima intenta posar fi a la relació normalment és després de l'esclat violent: ella es sent més segura de trencar amb algú que pot qualificar d'agressor o de "dolent" i que li acaba de demostrar què és el que li pot fer. Però quan inicia el procés, fins i tot sabent que l'agressió es pot repetir, la víctima pot veure la millor cara del seu atacant: penediment, "bondat", s'alimenta l'esperança que pot canviar i això sempre sembla el dubte. Fins i tot en moltes ocasions fa aparèixer una part de culpa en ella.

L'etapa "lluna de mel" durarà un cert temps i donarà pas, una altra vegada, a una nova fase d'"acumulació". Tres fases d'un cicle que normalment es repeteix diverses vegades i que, poc a poc, va reduint l'última fase (la "lluna de mel" dura menys) i els atacs són més violents. Després de diverses repeticions d'aquest cicle, la fase de penediment arriba a desaparèixer, i podem passar d'un cercle a una espiral entre "acumulació de tensió" i "esclat", cada vegada més accelerat. La durada d'aquest procés és molt variable, podem parlar d'anys o podem parlar d'hores.

S'ha de dir que hi ha casos on l'esclat de la violència mai és físic, escapant-se del prototip; es pot mantenir durant tota la relació tensions i

esclats de violència psicològica, sexual i econòmica, amb una gran tolerància per part de la víctima (“és la seva manera de ser”, “té molt caràcter”, “és que quan beu es transforma”, “és que m'estima molt”) i amb sensació d'impunitat per part de l'agressor (“mai t'he posat la mà a sobre”). L'absència de la violència física tot sovint normalitza la relació i disculpa els comportaments agressius i amenaçadors recurrents.

### **Rol de víctima i agressor**

Les relacions de parella basades en els rols tradicionals de gènere atorguen a les dones més deures que drets i als homes més drets que deures. Alhora, comporten valors d'exclusivitat, de fidelitat i de gelosia, distribuïts de forma diferent segons si es tracta d'un jove o d'una jove. El cert és que continua present la creença popular que si un noi té moltes relacions és un ídol, i en canvi si és una noia la que té moltes relacions és una noia “fàcil”, per dir-ho suaument. Aquesta mena de desnivells d'obligacions, deures i valoracions socials són les que es troben en el substrat de la violència de gènere.

Un altre element central té a veure amb l'autoestima. Acostumem a observar que en una relació violenta tant víctima com agressor tenen problemes amb la seva autoestima; el que és diferent és com s'expressa la baixa autoestima en l'entorn social i en la intimitat de cadascú. No oblidem que un maltractador pot ser encantador en el seu entorn social i un monstre en la intimitat.

El cert és que la baixa autoestima no sempre es mostra amb timidesa o passivitat (quan sí és així socialment ens costa menys d'identificar, i normalment és més present en les dones víctimes); una baixa autoestima pot adoptar com a estratègia de comunicació un estil de relació agressiu rígid com a patró de conducta defensiu envers possibles atacs. Per tal de complir amb el seu rol d'home fort, per exemple, per tal d'intentar que la pròpia inseguretat no sigui visible, sovint prefereixen relacionar-se amb els/les altres des de la dominació, atès que les relacions entre iguals els fan por. Hi ha nois i homes que no volen sentir-se vulnerables, i prefereixen una relació vertical.

La principal dificultat que ens trobem amb aquests perfils és que les mancances de la seva autoestima estan marcades per un buit en l'autoconeixement. Sovint no són capaços d'acceptar els propis errors i per tant projecten enfora les seves mancances. El seu plantejament és: jo no sóc insegur, ets tu la que em qüestiona, "m'ha provocat i he hagut de respondre", en lloc d'assumir una manca de control emocional, una vulnerabilitat o una dependència. Aquest tipus de perfil, més habitual –tot i que no exclusiu– en nois i homes és un model que dificulta molt el tractament, atès que si no sóc capaç de veure que faig alguna cosa mal feta, no entenc perquè l'haig de canviar.

Sobre aquest tema són especialment interessants els perfils que generen moments d'alternança entre els dos models de relació, agressiu i passiu, que passen d'un estil a l'altre en moments concrets. Quan una persona habitualment passiva fa un episodi violent, a més, el sentiment de culpa que li genera posteriorment la fa ser encara més passiva i més tolerant a les conductes agressives de l'altre.

El treball en aquesta polaritat agressiu-passiu té a veure amb entrenar un estil assertiu des d'on es pugui assumir la pròpia responsabilitat amb respecte mutu i on els límits siguin realistes i clars, primerament per a un/a mateix/a, i després podent-los defensar davant l'altre. Consuelo Barea (2009) parla d'agressor primari, per diferenciar les característiques de cada tipus de resposta agressiva.

Un element important a tenir en compte aquí és que una víctima que puntualment es defensa d'un atac i té un comportament agressiu verbal o físic, després ho verbalitza sense cap problema a les sessions; és més, se sent molt culpable del fet i mira de disculpar i compensar l'altre. He pogut escoltar en consulta una dona que, després d'una discussió on tots dos van perdre les formes i ell la va colpejar repetidament (l'episodi va ser denunciat amb els detalls de l'agressió física), l'explicació de la dona quan va venir al despatx dos dies després (i en plena fase de "lluna de mel") argumentava que no era veritat que ell l'hagués pegat, i que la culpa va ser d'ella perquè es va moure quan ell volia donar un cop de puny a la paret. En altres paraules, ella li va colpejar amb la seva cara al seu puny (versió que va donar l'agressor i que ella defensava).

Per contra, quan un agressor explica un episodi, si ho arriba a explicar, normalment no reconeix la seva responsabilitat en els fets, minimitza el que ha succeït i ho justifica com a resposta a una transgressió a la seva masculinitat. En aquests casos hi ha assumptió de la normativitat de gènere masculina, i amenaces de l'estil "si parles amb nois els pegaré" o "si fas tal cosa et deixo" són totalment normals per a ell i justifiquen una posterior acció agressiva ("m'ha provocat, ella sap que no m'agrada que es posi aquesta roba i ho ha fet", "*si me buscas, me encuentras*"). Així, projecten fora la pròpia responsabilitat i sense sensació d'haver de canviar, perquè verdaderament pensen que no han fet res mal fet. Aquest és un dels motius que fan que certes teràpies adreçades als agressors tinguin un percentatge molt baix d'èxit.

Una de les tècniques que té bons resultats i que es fa servir per treballar amb el maltractador i/o amb la víctima i per evitar futures agressions és una adaptació de la tècnica del Temps Fora. Es tracta d'una tècnica psicològica de modificació del comportament, de reforçament positiu, que busca eliminar conductes indesitjables; és àmpliament utilitzada per modificar el comportament en nens, però també es pot aplicar a persones de qualsevol edat, i consisteix bàsicament en marxar de l'espai on s'està produint una discussió quan es detecta la tensió que podria derivar en una agressió. Marxar de la sala per a donar temps a la reflexió i poder buscar una resposta controlada no violenta. L'objectiu és, evidentment, aturar l'escalada de la violència.

### **Anàlisi de factors de risc**

Entrant a parlar ja de l'avaluació del risc, de les característiques d'una relació de maltractament (tipus, durada, freqüència), i dels elements a tenir en compte per a acompanyar un procés de recuperació, continuem mostrant les conclusions a les que arribem des del nostre treball pràctic i quotidià.

En un primer anàlisi informal del tema detectem que les primeres relacions afectives i de parella moltes vegades s'inicien coincidint amb la incorporació a l'ESO, quan els i les joves tenen entre onze i dotze anys.

Progressivament, algunes noies passen a tenir la primera parella o nuvi entre els dotze i els catorze anys, i és important dir que a vegades ja existeixen episodis de violència també en aquesta etapa inicial<sup>6</sup>.

Analitzant el tipus d'agressió que detectem (física, psicològica, sexual...), observem que és habitual que es produeixi més d'un tipus d'agressió, i que hi hagi més tolerància a la violència psicològica i inclús a la sexual que a la violència física.

Quan treballem amb les noies que han patit violència, s'ha de recollir informació sobre quan es dona la violència, si aquesta ha provocat lesions puntuals o seqüeles permanents, l'estat de la noia (físic i psicològic), cal observar si presenta indefensió apresada, tolerància i/o normalització de comportaments agressius, quadre d'estrès posttraumàtic, dissociació, addiccions, factors de resiliència, etc. També és clau entendre la seva relació amb l'agressor, el tipus de vincle, si presenta factors agreujants (addiccions, antecedents com a agressor/víctima), i esbrinar la durada del cicle violent i la freqüència, i els temps entre episodis. Quan més ràpid sigui el cicle i més freqüents els punts àlgids, més s'incrementa el risc; com que les agressions solen anar incrementant la seva intensitat de forma progressiva, és clau treballar per a evitar l'escalada de violència.

Així, del nivell de risc detectat, de la consciència de problema per part de la noia i de la seva edat (major o menor d'edat) en dependrà el grau d'urgència, el plantejament del pla de treball i si s'actua o no d'ofici. Amb tot, sempre que sigui possible intentarem que sigui la noia qui prengui les decisions, amb el suport de la seva xarxa familiar i dels serveis implicats.

Una eina útil disponible *on-line* és: Adaptació de la S.A.R.A. per l'avaluació de risc en violència masclista. (<http://www.ub.edu/geav/>

---

<sup>6</sup> Notícies com les que han sortit darrerament a la premsa són un indicador clar de la dimensió de la problemàtica que hem detectat. Exemples: 1) La fundació ANAR alerta que nenes de 12 anys ja són víctimes de violència masclista: <http://www.anar.org/violencia-de-genero/>

2) Sobre l'inici de les relacions sexuals als 15 anys: <http://www.laverdad.es/murcia/v/20140304/local/region/primeras-relaciones-sexuales-anos-201403040050.html>

3) La preocupació del Govern de les Illes Canàries per l'increment dels casos de violència de gènere entre els menors entre 14 i 17 anys: <http://eldia.es/2014-04-30/canarias/16-Registrados-casos-violencia-genero-menores-ano.htm>

contenidos/vinculos/publicaciones/public1\_6/publicac\_pdf/6\_3%20L%C3%B3pez%20Ferr%C3%A9,%20S%20y%20Andr%C3%A9s%20Pueyo,A%20(2007).pdf).

Sobre la detecció del problema, val a dir que es pot donar per la mateixa afectada o per l'entorn familiar i/o social. En el cas de les adolescents, és més habitual la segona opció; de fet, en la majoria de casos no es senten identificades amb el concepte de dona víctima de violència, i prendre consciència del problema conforma una part important del seu procés de recuperació.

Amb tot, tenir o no xarxa social també és un indicador d'on ens trobem i de fins a quin punt la noia està immersa en l'aïllament propi de les relacions de maltractament. Restablir la xarxa social serà, doncs, també un factor que ajudarà al procés de recuperació, especialment en l'adolescència, on les relacions amb els grups d'iguals són tant importants.

## **Presentació dels serveis del Prat de Llobregat**

La població del Prat és de 62.925 habitants, 31.977 dones, segons les dades del padró d'habitants a 1 de gener de 2014.

### ***Servei d'informació i atenció a les dones, SIAD***

El SIAD és un servei dirigit a totes les dones que té com a finalitat potenciar els processos de la seva autonomia i contribuir a la superació de totes les situacions de desigualtat de gènere, donant resposta a les diferents demandes d'informació i atenció.

Algunes tasques que realitzem són innovadores i altres són de reforç, col·laboració i/o suport a les tasques que ja s'estan fent des del municipi per part de professionals implicats/des en la lluita per la igualtat de gènere i contra la violència masclista.

La Llei 5/2008, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, en el seu preàmbul estableix que la complexitat de les estratègies necessàries

en la lluita contra la violència masclista requereix establir mecanismes de col·laboració i cooperació entre les distintes administracions públiques implicades, i també fomentar la participació i la col·laboració de les entitats i les organitzacions socials. Aquesta llei impulsa la creació de recursos especialitzats com és el SIAD.

Pel que fa a la col·laboració de les administracions públiques, l'article 56 de la mateixa llei preveu que els serveis d'informació i atenció a les dones, SIAD, s'han de coordinar amb els serveis d'atenció especialitzada i han de dinamitzar i impulsar la coordinació i la col·laboració amb tots els agents comunitaris. El SIAD Prat treballa en aquesta línia d'acció transversal, oferint un servei de referència per a les dones del municipi.

El desembre de 2009 s'incorpora al Prat el SIAD com a recurs municipal<sup>7</sup>, i el 2011 assumeix la coordinació del circuit professional contra la violència masclista municipal que fins aquell moment liderava Serveis Socials.

## **Objectius**

Pel que fa als objectius generals, el Servei d'Informació i Atenció a les Dones del Prat és un recurs que ofereix informació, assessorament, primera atenció i acompanyament, si s'escau, amb relació a l'exercici dels drets de les dones en tots els àmbits: laboral, social, personal, familiar i d'altres. La informació, l'atenció i l'assessorament s'ofereixen, així mateix, en un espai públic diferenciat d'altres serveis i d'accés directe per a les persones usuàries.

El caràcter generalista de les seves funcions ofereix un marc que garanteix la discreció de la intervenció i la detecció de casos quan la dona no és conscient que és víctima de violència masclista.

Sobre la temàtica de la violència, de fet, el SIAD pot intervenir en els tres nivells d'actuació; a nivell de detecció, realitzant atenció, i en el procés

---

<sup>7</sup> El SIAD està adscrit a l'Àrea d'Acció Social, dins el Programa Dona i situat a Cases d'en Puig, Serveis de Ciutadania; Mes informació a: [www.casesdenpuig.com](http://www.casesdenpuig.com) i <http://www.facebook.com/CasesdPuig> Contacte: 93 379 00 50; [siad@elprat.cat](mailto:siad@elprat.cat)

de recuperació de les dones que es troben en aquesta situació. Forma part de la comissió tècnica que es reuneix bimensualment i coordina el circuit professional contra la violència del Prat.

Per les característiques del servei no podem oferir un tractament de llarga durada; es fan intervencions breus adreçades a potenciar les capacitats de la dona per a resoldre les seves dificultats i, si s'escau un tractament de llarga durada per alguna de les dones, se li fa la derivació al recurs més adient.

Pel que fa als objectius específics, aquests serien:

- Oferir i difondre informació a les dones sobre els seus drets i l'exercici d'aquests drets.
- Proporcionar a les dones orientació i assessorament sobre temes que puguin ser del seu interès.
- Facilitar l'atenció i l'assessorament jurídic i psicològic especialitzat a les dones que ho sol·licitin.
- Assessorar, orientar i realitzar atenció i seguiment a dones en situacions de violència masclista.
- Coordinar-se amb la resta de recursos, públics o privats, que poden donar sortida a les diverses situacions de dificultat que plantegin les usuàries (laborals, familiars, econòmiques, etc.)
- Realitzar activitats de sensibilització social juntament al Programa de les Dones i/o amb altres departaments municipals.

### **Equip del SIAD**

L'equip del SIAD està format per 1 Coordinadora, 1 advocada i 2 psicòlogues.

Coordinadora: Rosa Mela (psicòloga) fa la primera acollida de les dones, fa atenció d'urgències psicològiques dins el seu horari laboral i coordina el circuit contra la violència masclista. Al SIAD s'hi realitzen tant atenció

individual com de grup, s'hi fan puntualment tallers de creixement personal i grups d'ajuda mútua realitzats i coordinats per la coordinadora del servei.

Advocada. Assessorament jurídic (7 hores setmanals) per Sol Peñalva, participant a la comissió tècnica del circuit. És un servei totalment consolidat, fa vint anys que funciona.

Psicòlogues: professionals de la Fundació AGI. Suport psicològic general (9 hores setmanals) per Lorena López-Ciré. Suport psicològic especialitzat en violència masclista (13 h. setmanals) per Olga Loscos, participant a la comissió tècnica del circuit.

El cas pràctic que presentaré al final del capítol el van portar conjuntament dos professionals; inicialment la Irma Martin, que durant el treball del cas concret de juliol de 2012 fins juliol del 2013, era la professional encarregada de realitzar aquest suport psicològic especialitzat, va agafar la baixa maternal i fins gener del 2014 –que es dona d'alta– es va encarregar del seguiment del cas a l'Olga Loscos.

### **Actuacions professionals del SIAD**

La dona pot accedir al SIAD directament o bé derivada per un altre servei. Se li farà una primera acollida: La coordinadora del servei farà la recollida de dades personals, la signatura del consentiment de dades personals i una breu història del problema on s'analitza quin és el motiu de consulta explícit, i si es detecta algun altre motiu implícit. S'avaluarà la problemàtica i se li plantejarà a la dona un pla de treball personalitzat. Quan el cas prové d'una derivació d'altres professionals, es valora si cal o no fer l'entrevista d'acollida o pot passar directament a les assessories.

En el cas de persones joves, hem atès casos a demanda de la família, a demanda de tutories dels centres educatius, per derivació del Lloro i per iniciativa pròpia. Quan ens fan arribar casos de noies adolescents és perquè normalment hi ha evidències o sospites bastant fermes que són víctimes directes o indirectes de violència masclista, atès que som el recurs referent del municipi en aquesta temàtica. En aquests casos som

especialment curoses en treballar amb confidencialitat i en el disseny del pla de treball personalitzat, ja que de vegades hem de treballar amb pares i mares tant per tenir el seu consentiment com per ser part del procés d'intervenció o recuperació.

Com a dada puc dir que la usuària més jove que hem atès al SIAD tenia 12 anys i presumptament era víctima d'abusos per part del seu pare: va venir al servei acompanyada de la seva mare. La psicòloga especialitzada en violència masclista ha atès durant el 2013 a tres noies menors d'edat (de 14, 16 i 17 anys, respectivament) que han estat treballant amb ella la seva relació de parella, relacions en les que hi havia maltractaments en diferents graus.

Pel que fa al pla de treball personalitzat, aquest pot implicar les assessories del SIAD (psicològica i/o jurídica), altres recursos municipals i/o recursos extramunicipals.

Per elaborar el pla de treball es valora: el motiu de la consulta explícit i implícit, el grau d'urgència i de risc, la necessitat de coordinació amb altres recursos municipals o extramunicipals. la programació de visites de seguiment a les assessories del SIAD si s'escau, el tipus d'actuacions a realitzar (individuals, sessions amb la professional de l'assessoria programada; de grup, participació en tallers de creixement personal i/o grups GAM, grups d'ajuda mútua).

En els casos que es fa necessari, es realitzen les coordinacions que calguin dins de l'equip del SIAD i amb la resta de professionals implicats en el cas. El SIAD potencia i facilita espais de treball transversal per optimitzar recursos i minimitzar al màxim la possible victimització secundària de la dona.

Finalment, més enllà de l'atenció programada existeix un servei d'atenció d'urgències psicològiques. La coordinadora del SIAD és psicòloga especialitzada en atenció a dones víctimes de violència i dins del seu horari laboral realitza contencions d'urgència en els casos en els que hi ha necessitat entre les visites pautades per les professionals; després es fa una coordinació de l'equip i es traspasa la informació i/o les possibles accions realitzades.

## **Lloro, Serveis de Joventut**

El Lloro<sup>8</sup>, Serveis de Joventut, és un equipament dedicat als serveis integrals per a la joventut, i ofereix tot un ventall de serveis per informar, orientar i assessorar els i les joves de 15 a 30 anys, sent l'equipament de referència del jovent de la ciutat.

Les assessories de joves representen un pas més enllà de la informació, oferint un plus qualitatiu, per tractar-se d'un servei amb un alt grau d'especialització, capacitat d'assessorar i orientar, donant resposta a temes com formació, sexualitat, treball, dubtes personals, beques, mobilitat, salut, habitatge, creació artística i musical, entitats... Tota la informació està a l'abast dels i les joves de manera personalitzada, confidencial i gratuïta.

Les assessories joves que es realitzen a El Lloro són:

- SISA i Salut: servei d'informació sobre sexualitat i anticoncepció, tot incorporant temàtiques com les addiccions o els trastorns alimentaris entre d'altres.
- Acadèmica i professional: orientació als i les estudiants sobre les opcions acadèmiques. Assessorament i acompanyament. Vinculació amb el programa de dinamització d'estudiants als centres de secundària. Informació sobre estudis reglats i complementaris, itineraris a seguir, construcció d'un perfil, estudis a l'estranger, estudis universitaris i de cicles.
- Assessoria de Mobilitat Internacional. Assessorament en temes d'estudis, ocupació i solidaritat a l'estranger.
- Orientació Personal: orientació emocional per a joves, amb la idea d'oferir eines i habilitats per a gestionar situacions i dubtes sobre les seves relacions interpersonals. S'hi treballa diferents aspectes de la psicologia humana.
- Assessoria d'Ocupació: assessorament en tot allò que afecti les relacions laborals de joves treballadors/res. Suport en la recerca de

---

<sup>8</sup> Correu electrònic: [lloro@joves.prat.cat](mailto:lloro@joves.prat.cat); Web: <http://www.joves.prat.cat>

feina, proporcionar recursos. Informació sobre drets i deures dels i les treballadores, contractes, entrevistes i currículums, recursos a Internet, formació ocupacional, o treball a l'estranger.

Les modalitats d'atenció són diverses: presencial, correu electrònic, telefònica i possibilitat de fer videoconferència (Skype).

En relació a l'assessorament juvenil, afegir que hi ha d'altres assessories municipals especialitzades, ubicades fora del Lloro: habitatge (PratEspais), arts visuals (Torre Muntadas), creació musical (projecte La Capsa), suport a entitats i iniciatives (Cases d'en Puig), i dona (SIAD-Cases d'en Puig).

### ***Circuit professional contra la violència masclista del Prat***

Al 2002 es va crear el primer Protocol de circuit local per l'atenció a les dones víctimes de violència domèstica al Prat de Llobregat, es va editar un díptic informatiu<sup>9</sup> per la ciutadania el mateix any i el 2003 es publica el primer document explicatiu del protocol liderat pel Programa de les Dones, amb l'objectiu d'endregar informació, fer visible la feina dels i les professionals que tenen contacte amb les dones supervivents de la violència, oferir formació i reciclatge continuat als i les professionals que les han d'atendre, i sobretot dissenyar un protocol d'actuació per a donar una atenció de qualitat a les dones, minimitzant la victimització secundària i optimitzant els recursos disponibles.

El circuit professional inclou la col·laboració dels departaments, recursos i serveis municipals o extramunicipals que puguin participar d'alguna manera en la sensibilització, prevenció, detecció, actuació i/o recuperació de les dones supervivents de violència masclista.

---

<sup>9</sup> Estem treballant un nou pla de comunicació del circuit contra la violència masclista que inclou un vídeo, un díptic, un espai web i una edició del document que recull la forma de treball del circuit en format digital, per tal d'incorporar progressivament els possibles canvis i renovacions. La campanya estarà disponible properament a els web: [www.casesdenpuig.cat](http://www.casesdenpuig.cat) i [www.elprat/fesunpas.cat](http://www.elprat/fesunpas.cat)

La sensibilització i la professionalitat de les companyes i companys que hi han treballat han fet possible mantenir viu el nostre circuit i ha permès al nostre municipi ser un referent per altres circuits professionals. L'any 2013 el nostre protocol va guanyar el II Concurs de Bones Pràctiques Locals Contra la Violència de Gènere en l'àrea de coordinació i detecció, organitzat per la Federació espanyola de municipis i províncies.

Sobre el circuit, dir que aquest ha de ser professional i expert, realitzant l'esforç de la formació continuada dels i les seves professionals. Alhora, ha d'estar viu i obert per a incloure les noves incorporacions i els canvis produïts en els recursos i/o serveis.

El treball transversal és la metodologia habitual utilitzada pel nostre circuit; la suma d'actuacions professionals que multiplica els resultats i minimitza una segona victimització de la dona.

Concretant els departaments i/o serveis que poden prendre part en el procés de sensibilització, detecció, atenció i/o recuperació de les dones supervivents de la violència masclista, podem referir la següent estructura del circuit:

#### EQUIP POLÍTIC REFERENT

Tinenta d'alcalde de l'àrea d'acció social: Marga Garcia Dominguez  
Regidora del programa de les dones: Alba Bou Jordà

#### RESPONSABLES DE DIRECCIÓ REFERENTS

Directora de l'àrea d'atenció a les persones: Fina Rifà Dachs  
Cap del departament de ciutadania: Carme Martí Alegria

#### COORDINACIÓ CIRCUIT

Coordinadora del SIAD: Rosa Mela Morcillo

#### COORDINACIÓ COMISSIÓ SEGUIMENT DE CASSOS, CSC

Tècnica de serveis socials municipals: Pilar Martín Gironella

## ***Àmbits que participen al circuit local del Prat de Llobregat***

### ÀMBIT COSSOS DE SEGURETAT

Polícia local del Prat de Llobregat

Mossos d'Esquadra del Prat de Llobregat

### ÀMBIT SANITARI

Centres d'atenció primària de salut

Cap 17 de setembre

Cap Pujol i Capsada

Cap Ramona Via

Secció municipal de salut pública i consum, SISA

Atenció a la salut sexual i reproductiva, ASSIR

Cas Prat

Servei per les addiccions integral, SPAI

Centre de salut mental persones adultes, CAMA

### ÀMBIT CIUTADANIA

Programa de les dones

Servei d'informació i atenció a les dones, SIAD, Prat

Programa de gent gran

Programa de persones amb discapacitats

Programa nova ciutadania

Programa de solidaritat i cooperació

Programa de civisme i convivència - participació

Servei mediació – facilitació

## ÀMBIT SERVEIS SOCIALS

Serveis socials d'atenció primària

## ÀMBIT EDUCACIÓ

Secció d'educació

## ÀMBIT JURÍDIC

Jutjat de violència sobre la dona del Prat de Llobregat, (numero 5)

Clínica forense del Prat de Llobregat

Ministeri fiscal

## ÀMBIT JOVENTUT

Secció de joventut; el Lloro

## ALTRES ÀMBITS MUNICIPALS

Centre de promoció econòmica, CPE

Oficina d'informació al ciutadà, OIAC

Pla d'actuació de Sant Cosme, PASC

## ALTRES RECURSOS

Servei d'intervenció especialitzada, SIE del Baix Llobregat

Per altra banda, el circuit disposa d'una comissió tècnica de professionals que participa activament i voluntàriament en reunions bimensuals que vetllen per mantenir el circuit en constant renovació.

La comissió tècnica es el motor del circuit, i està liderat des del Programa de Dones. La participació a la comissió tècnica és de caire

tècnic, compta amb el recolzament i el suport de l'equip polític i de l'equip directiu dels departaments implicats, que poden participar puntualment en alguna de les sessions de comissió tècnica i que estan informats/des de les línies de treball generals de la comissió a través del seu cos tècnic.

Volem fer un reconeixement a la bona feina feta durant tot aquest temps a totes les persones que han participat en el nostre circuit i especialment als i les professionals que voluntàriament continuen fent un esforç per fer realitat el treball transversal al nostre municipi, mostrant sempre un alt nivell de respecte i professionalitat en el desenvolupament de les seves tasques.

Per altra banda, voldria referir-me a un exemple de coordinació extra: la comissió de seguiment de casos. L'any 2011 es va crear la dita comissió per a treballar aquells casos d'especial dificultat on es fa necessària la implicació de diferents professionals (membres o no de la comissió tècnica). Inicialment, la periodicitat és bimensual, però s'adapta a les necessitats específiques dels casos, realitzant plans de treball personalitzats a partir de les opinions dels diferents professionals que treballen directament en el cas concret.

La comissió de seguiment de casos està coordinada per una tècnica de Serveis Socials, qui programa les reunions atenent la urgència i el risc estimat en què es troba la dona afectada. En alguns casos on s'ha fet una valoració de risc alt i on no comptàvem amb la col·laboració de la pròpia dona, s'ha decidit fer informes conjunts dels i les professionals implicades, per tal d'informar a la Fiscalia o a recursos específics fora de la comunitat.

## **Presentació d'un cas pràctic**

### ***Model d'intervenció***

El model d'atenció emprat per les professionals de la Fundació AGI, encarregades de realitzar el suport psicològic a les dones al municipi del Prat, es basa en aconseguir que la dona assoleixi la plena autonomia, és a dir, la independència econòmica, social i emocional que li permeti integrar-

se a la societat, dotar-se d'eines i recursos que l'ajudin a superar els traumes viscuts i afrontar eficaçment els nous reptes de la vida, sigui quin sigui el seu nou model de família.

Per a donar resposta a aquest model, l'atenció i les tècniques que s'apliquen es basen en un pla d'actuació integral que contempla mesures de protecció físiques i psicològiques, la superació del trauma, la recuperació de l'autoestima i demés aspectes que facilitin l'autonomia personal.

El servei dut a terme al municipi del Prat està relacionat fonamentalment amb l'atenció a dones que han patit o pateixen violència per part de les seves parelles o ex-parelles. El tractament és individual i les usuàries són derivades des dels diferents equips professionals: dels serveis socials bàsics i de la resta de serveis del Circuit contra la violència masclista (SIAD, Mossos, Policia Local, ambulatoris, etc.) El procés d'atenció psicològica consta d'una mitjana de sis o vuit sessions, amb certa flexibilitat atenent al risc del cas i amb una durada de 45 minuts per sessió.

El procés d'atenció consisteix principalment en:

- Identificar i definir l'existència de violència i la tipologia d'abusos, com a primer pas per poder iniciar un treball terapèutic. Una de les característiques de la violència masclista és la normalització d'aquesta, és a dir, que la gran majoria de dones no són conscients d'estar immerses en relacions abusives.
- Identificar les conseqüències que d'aquesta situació se'n deriven, tant per a les dones com per als infants, en el cas que n'hi hagi (visualitzar l'impacte emocional en menors).
- Acompanyament en el procés de presa de decisions (interposició de denúncia, trencament de la relació, iniciar tràmits de separació legal, etc.)
- Treballar dinàmiques relacionals i altres aspectes, com l'autoestima, establiment de límits, estereotips de gènere, dependència emocional, etc.

Es treballa des de l'empatia, practicant l'escolta activa, propiciant un entorn terapèutic de confidencialitat i confiança en el qual la dona no se sent mai jutjada ni qüestionada. Aquest ha de ser un espai segur per a ella.

### **Cas pràctic**

Es fa servir un nom fictici; parlarem de la Tina, una noia de 14 anys. En aquest cas hi hem intervingut: Rosa Mela, coordinadora del SIAD i encarregada de fer la primera acollida amb el pare (que és qui va fer la primera demanda d'atenció), i de la Tina; Irma Martin, psicòloga de la Fundació AGI i encarregada de realitzar la majoria de les sessions amb la Tina i amb els seu pares, i Olga Loscos, psicòloga que va substituir Irma Martin en la seva baixa maternal i encarregada de fer les darreres sessions amb la Tina i amb els seu pares.

### **Detecció i primera acollida**

El pare fa la demanda d'atenció per la seva filla Tina. Està preocupat perquè ella està sortint amb un noi de 16 anys i ha notat canvis en la seva manera de vestir, ha deixat de relacionar-se amb amics i veïns de tota la vida pel fet de tractar-se de nois, i es mostra amoïnada perquè la seva filla li comenta que no pot fer els treballs de recerca amb nois perquè si no el seu nuvi s'enfada, inclús refereix un episodi on aprofitant un descans entre classes el seu nuvi va donar un cop de puny a un noi per dir-li a la Tina que la trobava guapa.

Primerament el cas arriba al Lloro, relatant la problemàtica, i des d'allà, en detectar que el problema de base és la violència masclista, se'l deriva al SIAD, on fem una primera visita al pare i programem una visita d'acollida amb la Tina per a fer el pla de treball personalitzat.

La Tina, jove de 14 anys, es presenta al SIAD amb una aparença normal, amb un discurs coherent i amb una expressió emocional estable. No té consciència del problema, ella es sent molt enamorada i relata que porta un any de relació (inicia relació amb 13 anys). Explica l'episodi de

l'agressió a un company de l'Institut des de l'ideal de l'amor romàntic ("*lo hace porque me quiere mucho*") i en el seu discurs relata quins són els drets i deures de la seva relació segons li demana la seva parella; ella ha d'explicar-li tot a la seva parella, no pot tenir cap secret. Li ha d'explicar inclús les converses confidencials de les seves amigues, ell ha de saber-ho tot. Per la pressió d'ell va haver de deixar la gimnàstica rítmica, i ara no vol anar de vacances amb els seus pares perquè l'any anterior quan van marxar amb els pares de vacances al poble ell la va deixar ("*por irse a zorrear por ahí*") i la Tina té por de que torni a passar.

Quan li preguntem si ell ha de complir amb el mateix ella diu que no, perquè ell és més gran i l'estima molt; ell no ha de demostrar res, per tant, no té perquè explicar-li res a ella; perquè no fa res mal fet i de fet ell continua jugant a futbol i fent la seva vida com li sembla.

Aviat entenem que les amenaces i el control es fan tant a nivell presencial com per telèfon i per les xarxes socials. Del noi només ens aporta com a dada que té 16 anys i que forma part d'una família monomarental. Els pares estan separats i té poca relació amb el seu pare.

### **Pla de treball**

Tot i que la Tina manifesta estar molt enamorada i té idealitzada la seva relació, accepta fer suport psicològic. D'entrada no li diem que és especialitzat en violència masclista, atès que ella no accepta aquesta definició en ella mateixa, i dissenyem un pla de treball personalitzat on es faran sessions individuals amb la Tina i alguna sessió de seguiment amb els pares. La periodicitat de les sessions estarà marcada per l'evolució del cas i per les possibilitats d'agenda de la professional.

### **Evolució del treball de suport psicològic de la Tina**

Esquema de temes detectats i treballats a les diferents sessions:

### Sessió 1

- Discurs de l'amor romàntic molt integrat.
- Idealització de la parella i de la relació.
- Minimització dels indicadors d'abús psicològic i social (aïllament, revisió del mòbil, gelosia, ha de contestar immediatament quan ell li fa un truc o li envia un missatge, control de la roba que es pot o no posar, trencar objectes).
- Explicació del cercle de la violència i dels tipus d'abús.

### Sessió 2

- Continuació del treball amb material sobre tipus d'abús.
- Refereix més pressió per part de la seva parella, xantatge emocional ("*te dejo*") i ella renuncia a tot. S'incrementa l'aïllament social i canvia la forma de vestir (no pot portar pantalons curts). Ella es mostra ambivalent en el procés d'identificació de l'abús.
- Inici de treball sobre els límits de la relació; es dona material per treballar a casa.

### Sessió 3

- El pare fa la demanda de tenir un espai de seguiment.
- Reflexió amb la Tina sobre la confidencialitat de les dades que ella aporta a la sessió: que es respectaran i que es pot complementar amb un assessorament als pares respectant la seva intimitat. Ella accepta.
- Reflexió sobre el material sobre els límits: diferencia entre discussió i violència, entre opinió i ordre, entre anul·lació i autoestima.

### Sessió 4

- Ja han passat les vacances, ella assisteix a la sessió amb pantalons curts. La Tina ha canviat d'actitud i inicia el procés de posar límits. Manté la posició davant del xantatge emocional ("*te dejaré*", "*ya no me quieres*"), i ell acaba acceptant alguns límits. Ella es sent més motivada i més forta per a continuar en aquesta línia.
- Ha millorat la relació amb els pares.

### *Sessió 5*

- Reflexió sobre el distanciament respecte a les amistats i la família.
- Ella expressa que troba a faltar poder parlar amb nois veïns de sempre.
- Disminueix la por de perdre a l'altre.
- Es treballa la seguretat en si mateixa.
- Potenciem interposar nous límits.

### *Sessió 6*

- Ella ha mostrat actituds més violentes com a resposta a la violència d'ell. Parlem de l'estratègia de "temps fora", potenciem habilitats per a evitar una escalada violenta.
- Reflexió sobre el que és un comportament masclista, i ella pot descriure i verbalitzar-ne algun exemple.
- Progressivament va rebel·lant-se contra la situació d'aïllament (va quedar amb una amiga sense dir-li a la parella, tot i que després li va explicar).

### *Sessió 7*

- Increment del risc d'agressió. Ell ha trencat objectes, tornem a parlar del "temps fora".
- Verbalitza que si ell fa el pas d'agredir-la trencarà la relació i el denunciarà.
- Progressivament va trencant l'aïllament, ha fet contactes amb amigues, familiars, sent que pot guardar secrets de les seves amigues.
- Queda pendent reprendre contacte amb amics nois.
- Es preocupa perquè li cau molt de cabell, se li planteja que pot ser per estrès (somatització).

- Per una banda manté la dependència afectiva i de l'altra es continua treballant el posar límits.

### *Sessió 8*

- Es presenta més animada.
- Reconeix que va guanyant terreny personal.
- Ha aconseguit tornar a parlar amb un noi veí després d'un any.
- Ha recuperat les amistats amb noies.
- Es reforça per anar fent més canvis.

### *Sessió 9*

- Assisteix amb malestar; la seva parella li ha prohibit parlar amb nois i amenaça amb fer-los mal si continua parlant-hi, o amb deixar-la.
- Es sent paralitzada per la por.
- Reflexió entre la diferència entre una relació sana i una relació abusiva.
- Desmitificació de la gelosia com a mostra d'amor.
- Es treballen estereotips de gènere i de l'amor romàntic.
- Reconeix el grup d'amigues com a reforç, no vol tornar a sentir-se aïllada, l'ajuden a desnormalitzar les actituds masclistes de la seva parella.

### *Sessió 10*

- El pare acompanya la Tina, entra cinc minuts i explica la seva preocupació perquè ella va intentar finalitzar la relació i ell es va posar agressiu; va arribar a trencar un vidre de casa seva.
- Ella va tornar amb ell.
- Quan entra la Tina a la sessió, minimitza l'episodi. No és conscient del risc, no es sent identificada com a víctima de violència masclista.

- Justifica el comportament agressiu; va ser perquè ella vol sortir amb les amigues. Ell torna a amenaçar amb fer mal als nois que parlin amb ella.
- Es torna a treballar el mite de l'amor romàntic, queda pendent continuar.
- Es programa una nova visita, però la Tina no es presenta.

### *Sessió 11*

- Han passat 45 dies de la darrera sessió. Ella torna a demanar hora.
- Aparença física millorada i ànim estable tot i que manifesta estar trista.
- La Tina ha trencat la relació amb el noi després de que amenacés de mort a un cosí i després d'una agressió a la Tina (la va agafar del coll). Ella es va defensar mossegant-lo. Les agressions passen del privat al públic, ja que va succeir a l'Institut, davant d'alumnes i professorat.
- Els pares van al centre i es plantegen posar una denuncia per amenaces per a que quedi constància, però no ho han fet encara.
- La Tina minimitza la gravetat dels fets, creu que ha estat una cosa puntual.
- Es sent controlada pels pares, li han prohibit parlar amb el mòbil i tampoc pot accedir a Internet. Es treballa per a que entengui la seva por.
- La noia expressa dubtes ("lluna de mel"): expressa la idea de tornar amb ell per a que li demostrï que ha canviat. Només és una idea, la treballem a la sessió.
- El noi li ha promès anar al psicòleg per a treballar el seu problema amb ella.
- Parlem de la importància de tenir un temps propi per a reforçar la seva autoestima i el seu treball personal individual.

- Entra el pare a la sessió: manifesta preocupació, està enfadat i es sent malament. Té menys confiança en la seva filla, i té consciència de la gravetat i del risc de la situació.
- Intent de mediació per a recuperar la confiança; es treballa la possibilitat d'accés a Internet però no s'arriba a cap acord. Pare i filla mantenen postures molt rígides.

### *Sessió 12*

- Aparença física millorada, no limitada als desitjos que expressava el noi.
- La Tina manifesta malestar per la desconfiança i el control parental. Apuntem la gravetat dels fets que provoquen aquesta actitud: va patir una agressió física.
- Ella explica que la seva ex-parella l'ha estat mentint, que ha parlat amb altres noies, sortint amb amics i fent coses que a ella li prohibia fer. Apareix la ràbia.
- Pren consciència de les actituds masclistes i de desigualtat en la seva relació.
- No vol acceptar més límits ni prohibicions, vol vestir com vol, però encara hi ha trets de la "lluna del mel" en el seu discurs.
- L'ex-parella encara no ha iniciat el tractament que va dir que faria.

### *Sessió 13*

- Es presenta estable. Preocupada per les notes i pel seu futur.
- Es sent millor, millora la xarxa social, té més amistats i parla amb nois i noies, tot i que encara té por a la reacció de la seva ex-parella. Parlem dels límits
- Es treballa la idea errònia que tenir parella vol dir lluita i desconfiança: no és normal patir per amor.
- Reflexió sobre la diferència entre les actituds de tots dos: ella ha fet un canvi per a una evolució positiva i un treball terapèutic, i ell manté

les seves actituds i no ha fet cap pas per millorar, no ha fet res del que va dir que faria.

- Apareix seguretat en sí mateixa, treballem l'autoestima.

#### Sessió 14

- S'ha tornat a veure amb la parella i creu que els pares no ho saben (a la sessió amb ells ens comenten que sí que n'estan assabentats). Malestar per mentir als seus pares.
- Ha tornat amb ell, però també ha posat límits a la relació. Discurs molt diferent del de l'inici del tractament.
- La Tina mostra un sentiment de vergonya per permetre certes coses, no se sent bé demanant permís a la seva parella.
- Al final de la sessió manifesta sentir-se bé i demana l'alta; parlem de que ho hem de valorar.
- La parella torna a dir que farà un tractament, estan buscant un recurs, s'informa sobre recursos propers.
- A la següent sessió la Tina no es presenta.

#### Sessió 15

- La Tina té vergonya per mentir als pares. Continua amb el noi, i segons diu ell ja té hora per fer teràpia.
- En la relació, és capaç de mantenir els límits que es va proposar (manté les amistats i vesteix com vol). Comença a detectar signes d'alerta en el comportament de la seva parella (per exemple: "*Eres muy cariñosa con los niños*") i ella no cau en justificar-se ni donar explicacions.
- Sent vergonya per ser identificada com a dona maltractada.
- Treballem l'autoestima amb ella, i eines per guanyar-se de nou la confiança dels pares.

### *Sessió 16*

- La Tina detecta actituds masclistes en els grups d'amics.
- Parla de la consideració de propietat per part de l'altre, i comença a ser crítica amb aquestes actituds.
- Hi ha tensió en la parella perquè ella manté els límits i això provoca friccions, però pensa que l'amor és difícil i que ha de lluitar per la parella.
- Està molesta amb els seus pares perquè no l'entenen. Treballem el pas de la passivitat a l'agressivitat, ja que reconeix que de vegades li costa controlar-se i crida a casa i diu coses que no sent. Parlem del concepte d'assertivitat.
- Es torna a treballar el mite de l'amor romàntic: per amor no tot s'hi val.

### *Sessió 17*

- Després d'una discussió ha trencat amb la parella. Ella no ha volgut tornar enrere, ha mantingut els límits, ell l'ha amenaçat amb deixar-la i ella en lloc de paralitzar-se com en altres ocasions ha aprofitat per trencar.
- Se sent bé, tot i que el troba a faltar a vegades. Reforcem l'actitud assertiva.
- Valorem positivament el pas que ha donat.
- Compta amb el recolzament familiar i del grup d'amics i amigues.

### *Sessió 18*

- Es presenta estable i contenta, ha passat un mes de la darrera visita.
- No ha tornat amb la parella, es sent bé amb el grup d'amics/gues.
- No parla amb el seu ex, de vegades nota mirades però ella no interactua amb ell ni respon als intent de posar-la gelosa.
- Explica que hi ha un noi que li va al darrera, que la tracta molt bé,

que es preocupa pel que ella vol i s'adapta a fer coses que sap que li agraden a ella. No està acostumada i ho troba estrany; tot i que no es sent atreta per ell, la possibilitat d'una nova relació amb un perfil de noi diferent li fa entendre que hi ha una altra manera d'estimar.

- La seva ex-parella està sortint amb una altra noia a la que fa el mateix que li feia a ella. A la Tina li fa pena i ràbia; va parlar amb la noia per dir-li que anés amb compte amb ell, perquè té un problema com a maltractador. La noia no li va fer cas i ella s'adona que la noia està atrapada en el cercle com ho estava ella. En parlem i ella es conscient de la seva evolució i de que no vol tornar a sentir-se així. Manifesta en repetides ocasions: "*¿como he podido aguantar eso?, ¿como no me he dado cuenta antes?*".
- Detectem una millora en el seu nivell d'autoestima, ha incorporat els límits que també practica amb les amistats, aprenent a dir "no" i motivant les seves amigues a que també ho facin.
- Ha entès que per amor no tot s'hi val.
- Li donem l'Alta i quedem com a referent municipal per si alguna vegada ens necessita.

## **Recull de sessions amb els pares**

### *Sessió 1*

- El pare està actualment a l'atur i acompanya sempre la seva filla a les sessions. Demana una visita perquè la Tina no vol anar al poble de vacances amb ells i no saben què fer.
- Recomanació d'arribar a un pacte/acord amb la seva filla.
- Pares amb dificultat de posar límits.

### *Sessió 2*

- Emmarcament de les visites, especialment amb la confidencialitat de les visites de la Tina.

- Pautes de relació paterno-filial.
- Informació general sobre violència masclista (cercle violent, control...)
- Comentem l'evolució positiva de la Tina, sense entrar en detalls.
- Recomanem controlar el grau de rebuig a la parella de Tina, per evitar distanciament de la seva filla.

### *Sessió 3*

- Ells observen aspectes de millora en la Tina.
- La mare és la figura que posa límits però està molt de temps fora de casa (per la feina). El pare és més permissiu i és qui està a casa sempre.
- Proposta de marcar límits comuns (pare i mare) i mantenir-los com a unitat.
- Els preocupa el poc contacte de la Tina amb els seus amics de sempre.

### *Sessió 4*

- Percepció d'evolució molt lenta.
- La Tina no es reconeix com a víctima de violència masclista.
- Ha fet absentisme en algunes classes.
- Parlem d'una possible recerca d'un espai d'oci.
- Està més agressiva a casa.

### *Sessió 5*

- S'informa als pares que la Tina no va venir a la sessió programada, i que no li programem directament: ella ha de trucar i demanar hora de nou.
- Ha suspès cinc assignatures, ha baixat el rendiment escolar, presenta manca de concentració i els preocupa que perdi el curs. Tot

i així, la Tina manifesta voler anar a la Universitat, li interessa periodisme i magisteri.

- El dia de l'increment i la punta d'agressivitat recollit a la sessió 10 de la Tina, els pares no eren a casa. Es van assabentar del que havia passat pels veïns i per la versió "maquillada" de la Tina.
- Treballem la importància de protegir la menor. La parella de la seva filla està incrementant la seva intensitat en l'escalada violenta i aquest és un signe d'alerta. Ella ja no es paralitza amb les amenaces verbals i ell està passant a mostrar-se més agressiu de forma activa amb objectes (vidre trencat).
- Parlem d'establir un comportament assertiu, amb límits clars i consensuats.

#### Sessió 6

- Diferències entre protecció i control.
- Informació sobre el malestar de la menor respecte al control.
- Reiterem la necessitat de consensuar límits i de respectar-los.
- Existeix preocupació perquè la Tina ha tornat amb la parella: informem sobre la fase de "lluna de mel".
- Finalment no han interposat cap denúncia; segons diuen, els Mossos d'Esquadra els han dit que no hi ha elements suficients per fer-ho.
- S'observa dificultat en la comunicació entre la parella pare-mare.
- El pare havia viscut amb un pare violent i no vol ser com ell: no li agrada mostrar-se autoritari, té dificultats per posar límits. La mare, caràcter narcisista i autoritari, és la figura d'autoritat. Tenen dificultat per mantenir conductes assertives consensuades.
- Treballem el risc de la Tina, i què poden fer. Es torna a treballar la necessitat de protecció de la menor.

### Sessió 7

- Disculpen la Tina per la no assistència a la visita programada i demanen nova hora.
- Poc efectius a l'hora de concretar accions: parlen d'algunes possibilitats però no porten a terme cap acció.
- Practiquen amb la Tina el reforç negatiu, introduïm la possibilitat de treball amb reforç positiu.

### Sessió 8

- Tot i que continua amb la parella, els pares detecten un canvi en la Tina. És més lliure, surt amb amigues i es vesteix com vol de nou.
- Alhora, comenten que la noia té una actitud més agressiva en el seu comportament general, especialment en el llenguatge verbal: "*se pone muy chula*".
- Treballem com potenciar l'actitud de diàleg i negociació amb la seva filla.
- Recomanem ser més clars i organitzats en les seves demandes a canvi de recompenses (quadre de tasques a realitzar durant la setmana). Cal reforçar conductes amb premis, no amb sancions.

### Sessió 9

- La Tina ha trencat la relació i el pare i la mare estan molt contents.
- Han incorporat el quadre de tasques a fer per a premiar conductes, tot i que encara tenen dificultats per a posar límits consensuats, especialment el pare.
- La seva filla està més contenta, controla una mica més el seu llenguatge però encara presenta actituds de desafiament algunes vegades, que es valoren com a pròpies de l'edat.
- Informem de l'Alta de la seva filla i els donem d'Alta també, quedant com a recurs referent per si ens tornen a necessitar.

## Conclusió

El cas de la Tina representa un exemple de tractament d'una menor de 14 anys atrapada en la trampa de l'amor romàntic, on la seva parella de 16 anys, ancorada en unes actituds masclistes, la inicia en una relació on la desigualtat entre drets i deures és el patró de normalitat.

Ella ha de rendir comptes del seu comportament, s'ha d'aïllar del seu entorn i perdre la xarxa social i familiar, no pot vestir-se com vol, no pot tenir intimitat, està controlada per mitjans digitals, etc.; i tot ho explica amb una normalització impressionant, minimitzant els episodis agressius de la seva parella.

Quan parlo per primera vegada amb ella, sorprèn la mirada somiadora que posa dient *"es que me quiere mucho"* o *"es que estamos muy enamorados"*; i amb el tractament hem aconseguit desnormalitzar les actituds masclistes, desmitificar l'amor romàntic, potenciar el seu creixement personal millorant la seva autoestima i incorporar comportaments més assertius en les seves relacions. Hem treballat per la incorporació de detectors de comportaments masclistes, alarmes que ha de tenir en compte la noia per no trobar-se de nou dins una relació amb violència. Ha estat especialment gratificant el fet que, una vegada ella ha entès què li ha passat i ha pogut trencar definitivament amb la relació d'abús, vol ensenyar a altres noies, amigues i companyes seves els signes d'alerta que ella ha incorporat per evitar entrar en altres relacions de maltractament.

El procés ha estat llarg però ens hem estimat més continuar-lo al municipi per la bona vinculació de la Tina i dels seus pares amb el servei; per tal de no produir una recaiguda o un abandonament del tractament no s'ha fet una derivació a d'altres recursos externs com seria el SIE. L'evolució de la Tina ha estat progressiva, amb algunes recaigudes, però sempre hem detectat factors de millora en la seva actitud que han acabat amb el trencament definitiu amb el seu agressor.

L'avaluació del risc ha anat fluctuant durant la durada del tractament, amb moments d'especial intensitat que coincidien amb el progressiu

empoderament de la Tina i la conseqüent sensació de pèrdua de control i de poder de la seva parella. Aquests episodis s'han resolt sense fer servir la intervenció judicial: és un dels casos on no s'ha arribat a fer denúncia, atès que tots dos eren menors, la recomanació dels Mossos, i la decisió dels pares i de la pròpia Tina. En funció del perfil i de l'evolució s'ha anat construint el pla de treball, que s'ha decidit treballar exclusivament des de la part assistencial, i que ha estat reeixit per a la recuperació de la noia.

Amb aquest cas pràctic del SIAD del Prat, amb les transcripcions de l'esquema de les sessions realitzades en el període del 9 juliol del 2012 al 21 de gener de 2014, voldria aportar aquesta experiència a la resta de professionals que puguin estar interessats/des en el nostre treball en l'abordatge de la violència masclista en una noia adolescent de 14 anys.

Hi ha temes que en un estudi de cas fet a mida per a poder-lo mostrar com a exemple en un manual d'atenció clínica s'haurien pogut treballar més a fons, però el nostre és un exemple pràctic realitzat amb anterioritat a la demanda de participació en aquest escrit, és una mostra de com es treballa des del món local i amb uns pressupostos municipals on hem de prioritzar les accions a fer. En aquest cas s'ha prioritzat l'abordatge de la problemàtica de violència masclista que ha patit la Tina i el seu procés de recuperació a partir del qual s'ha aconseguit tallar el cercle violent, fent un pas cap a la seva recuperada llibertat.

Crec que s'ha de continuar apostant per oferir serveis especialitzats de qualitat des del món local, vetllar per mantenir recursos propers a la ciutadania que minimitzin la victimització secundària i les possibilitats d'abandonament del tractament per problemes econòmics i/o de desplaçament.

## **Recomanacions, reflexions i bones pràctiques**

Voldria acabar aquest capítol subscriuint les recomanacions realitzades per la meves companyes, especialment en allò referent a la prevenció primària (es porta a terme quan encara no hi ha evidències de violència masclista, és proactiva), secundària (l'objectiu és fer detecció precoç i intervenció ràpida i eficaç a la problemàtica) i terciària (adreçada a reduir

els efectes secundaris i les seqüeles de les violències de gènere), explicat per *Tamaia*.

El món local és el més pròxim a la ciutadania; per tant, és l'eina més potent per a abordar aquest repte de lluitar contra la violència masclista des de les tres prevencions. La crisi econòmica i les retallades afecten tots els àmbits i sectors d'activitat, però els serveis d'atenció a la ciutadania no s'haurien de veure afectats; al contrari; haurien d'estar reforçats amb recolzament polític i tècnic especialitzat per a poder donar resposta a casuístiques cada vegada més complexes.

La nostra tasca dins dels recursos municipals és, per una banda, potenciar accions preventives i de sensibilització per a tota la població, però especialment per als infants i joves per intentar baixar aquella xifra de dones víctimes. Val a dir que el municipi del Prat té com a un dels punts forts del Programa de les Dones municipal la tasca de foment de les noves masculinitats i les relacions igualitàries i respectuoses.

Per altra banda, la nostra feina consisteix en donar una atenció de qualitat per incrementar el nombre d'aquestes heroïnes que aconsegueixen sortir del cercle violent.

És important saber que s'estan fent campanyes interessants en algunes Comunitats Autònomes en aquesta línia de treball de prevenció i sensibilització i que poden ser exemple de bones pràctiques. Referenciem la campanya "Estimar no fa mal"<sup>10</sup>, de l'Institut Català de les Dones (Generalitat de Catalunya), i "*No te cortes*"<sup>11</sup>, de la Comunitat de Madrid.

Per altra banda, existeixen ja aplicacions de mòbil<sup>12</sup> per a lluitar contra la violència de gènere. Són gratuïtes i estan disponibles en iOS y Android.

---

<sup>10</sup> A la pàgina del Institut Català de les Dones hi trobarem campanyes com "Estimar no fa mal". <http://www20.gencat.cat/portal/site/icdones/menuitem.c531d9eb4c45208539a72641b0c0e1a0/?vgnextoid=c26958af9ac9b110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=c26958af9ac9b110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>

<sup>11</sup> Veure la campanya "*No te cortes*" de la Comunitat de Madrid: <http://www.injuve.es/convivencia/noticia/programa-no-te-cortes>

<sup>12</sup> Ampliar informació a: [http://www.eldiario.es/andalucia/apps-luchar-violencia-genero\\_0\\_256174686.html](http://www.eldiario.es/andalucia/apps-luchar-violencia-genero_0_256174686.html)

Algunes tenen caràcter informatiu i altres ofereixen accés directe als 016 i 112, o inclouen una prova per a detectar si una relació és d'igualtat.

El Ministeri de Salut, Serveis Socials i Igualtat, i els governs regionals de Múrcia i de Canàries, per altra banda, són els únics que han posat en marxa aplicacions específiques.

Des de la perspectiva pràctica voldria destacar la necessitat de formació i reciclatge especialitzat dels i les professionals dels circuits d'atenció, per evitar la victimització secundària. A nivell professional pot ser una mica frustrant treballar amb noies que necessiten un procés llarg que ens fa ser testimonis de diverses recaigudes abans de fer un pas definitiu per trencar amb la violència masclista; és necessari conèixer bé la problemàtica, tenir formació continuada envers el tema i treballar en xarxa sempre que es pugui per donar una atenció de qualitat. L'actitud professional ha de ser empàtica, hem d'informar de la nostra perspectiva sobre el tema i de si detectem algun risc, però no hem de jutjar la noia. En el cas que ella recaigui, hem de proposar la continuació del tractament per seguir el seu procés de recuperació. Si la noia es sent qüestionada pot desaparèixer i no tornar al servei per sentir-se culpable o per vergonya, amb la qual cosa contribuiríem al seu aïllament com a víctima.

Alhora, les decisions, per a que siguin fermes, han de venir de la pròpia interessada: la nostra tasca és acompanyar-la en el procés de presa de decisions, no forçar-la.

Una víctima de violència pot mostrar-se enfadada i/o agressiva amb els serveis o amb els seus familiars pròxims. De vegades es troben en un moment de tensió important i tenen poca capacitat per a controlar les seves emocions, però això no vol dir que no siguin víctimes de violència masclista. Cal tenir sempre present que no totes les afectades es presenten submises fora del vincle de parella, i això pot confondre a professionals de diferents àmbits si no tenen coneixement especialitzat sobre el tema. Sense aquesta mirada, podrien qüestionar la veracitat del discurs de la noia i no servir d'ajuda.

Els mitjans de comunicació, quan parlen de violència masclista, ho fan normalment per parlar de víctimes mortals. De vegades, segons a quin

mitjà, la forma d'explicar la notícia és sensacionalista, i això ha contribuït en alguna ocasió a un empitjorament d'alguns casos de seguiment que estàvem portant. Les dones senten por, pensen que els pot passar el mateix (inclús en casos que estan vivint un procés de millora i amb una valoració de risc baixa). Si només es parla de víctimes mortals, les dones afectades no tenen informació sobre què es pot fer per evitar aquest tràgic final, que hi ha recursos on poden rebre ajuda; seria important acompanyar les notícies de les víctimes mortals amb informacions sobre les dones que se'n surten i viuen sense violència, per encoratjar les dones a trencar amb la violència.

Una reflexió personal que em faig és si la justícia pot ser cega al gènere quan jutja dones víctimes de violència. Objectivament, davant del jutjat la paraula del maltractador i de la víctima tenen el mateix valor, i això que sembla just no té en compte que la víctima es fa culpable de la situació, tot i que no en sigui responsable, i que el maltractador nega els fets tot i tenir denúncies i informes que diuen el contrari; i que existeix una estructura patriarcal que avala aquests comportaments. El tractament de les víctimes passa per treballar aquesta desculpabilització, i el tractament dels agressors, quan accepten fer-lo, necessita varies sessions només per reconèixer davant del psicòleg (no jutge) els fets i la seva implicació.

Aquesta informació hauria de tenir-se en compte d'alguna forma en les declaracions, potser aniria bé poder donar més valor als informes dels recursos que treballem amb dones víctimes; o bé tenir equips forenses especialitzats en violència masclista. I és que la resposta a la violència no ha de passar sempre pel jutjat, però quan hi passa de vegades esdevé una víctimització secundària per a la dona.

Us convido a mirar el documental que parla de com veuen els homes maltractadors la violència masclista, i de com es col·loquen envers el tema: "*¿No querías saber por qué las matan? Por nada*" (direcció de Mercedes Fernández-Martorell, 2009)<sup>13</sup>. Es tracta d'un documental en què dues

---

<sup>13</sup> Veure tràiler del documental:

[http://www.filmotech.com/v2/es/FX\\_FichaPelícula.asp?ID=2672](http://www.filmotech.com/v2/es/FX_FichaPelícula.asp?ID=2672)

<http://www.cineenvioleta.org/no-querias-saber-por-que-las-matan-por-nada-mercedes-fernandez-martorell/>

antropòlogues, Mercedes i Candela, han realitzat un treball de camp sobre els homes culpables de violència masclista. L'obra és el resultat una tria de 20 entrevistes de més de 400 realitzades a la porta dels jutjats amb homes condemnats, i la idea era veure la violència masclista des de la perspectiva dels homes jutjats i trobats culpables, mirar de "compartir amb els abusadors" la visió que tenen de les dones i del que esperen de la seva parella. La directora apunta que per a ells (els abusadors), la dona és "una possessió i la volen tenir a la seva disposició i servei", justificaven els seus atacs i "quan estava fent entrevistes per ser incloses en el documental tenia la impressió que tots els abusadors parlaven de la mateixa dona".

Amb tot, recordar que la desigualtat pot provocar violència masclista però la violència masclista sempre provoca desigualtat.

## Referències bibliogràfiques

- ALBERDI, I.; ROJAS MARCOS, L.: *Violencia: tolerancia cero. Programa de prevención de la obrasocial de "la Caixa"*, Barcelona, Fundació "la Caixa", 2005.
- AMNISTÍA INTERNACIONAL: *Hacer los derechos realidad. El deber de los Estados de abordar la violencia contra las mujeres*, Madrid, 2004.
- AMNISTÍA INTERNACIONAL: *No hay excusa. Violencia de género en el ámbito familiar y protección de los Derechos Humanos de las mujeres en España*, 2002.
- ARRIBAS, M. (et al.): *Programa Valor. Programa educativo de actitudes y valores socioafectivos para prevenir comportamientos violentos en el ámbito social y familiar*, Zaragoza, Instituto Aragonés de la Mujer y Asociación Aragonesa de Psicopedagogía, 2001.
- BAREA PAYUETA, C.: *Manual para mujeres maltratadas que quieren dejar de serlo* (Muy personal), Océano Ámbar (8 noviembre 2004)
- BAREA PAYUETA, C.: *El papel de los profesionales de la salud mental en la prevención de la violencia de género*, Detección Precoz I, (presentación 2007).
- BAREA PAYUETA, C.: *Buenas prácticas ante la violencia de género*, Ediciones Consuelo Barea, 2012.
- BOSCH, E.; FERRER, V.A.: *La voz de las invisibles. Las víctimas de un mal que mata*, Madrid, Cátedra, 2002.
- CUBELLS, J.; ALBERTÍN, P.; RUSIÑOL, E.; HERNÁEZ, M.: *Navegant entre narracions: recuperant silencis i subjectivitats. Recursos psicosocials en l'atenció a víctimes de violència de gènere en l'àmbit penal (jutjats i cos policial)*, 2006.
- DONES JURISTES: *Informe. Drets de les dones adolescents davant la violència masclista en les relacions de parella i situacions anàlogues*, 2013.
- GONZÁLEZ DE RIVERA, J.L.: *El maltrato psicologico*, Espasa Libros, 2005.
- HERMAN, J.: *Trauma y recuperación. Cómo superar las consecuencias de la violencia*, Madrid, Espasa Calpe, 2004.
- HIRIGOYEN, M. F.: *Violencia en la pareja: la detección de la violencia psicológica*, Madrid, Comunidad de Madrid, Dirección General de la Mujer, 2003.
- JACOBSON, N.; GOTTMAN, J.: *Hombres que agreden a sus mujeres. Cómo poner fin a las relaciones abusivas*, Barcelona, Paidós, 2001.
- LABRADOR, F. et al.: *Mujeres víctimas de la violencia doméstica, Programas de actuación*, Madrid, Pirámide, 2004.
- LORENTE ACOSTA, M.: *El rompecabezas. Anatomía del maltratador*, Barcelona, Ares y Mares, 2004.
- LOU, V.: *La violència, targeta vermella!* Barcelona, Serres, 2004.

MASSIP, J.; MARTÍNEZ, C.: *Violència domèstica. Quaderns per a professionals*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2002.

MASSIP, J.; MARTÍNEZ, C.: *El malson de la Ventafores: Apunts per despertar i sortir del conte*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Districte d'Horta, 2002.

TAMAIÀ: *Vincula't, Materials per treballar amb dones maltractades*, Oficina Tècnica del Pla d'Igualtat de la Diputació de Barcelona, Barcelona, 2000.

## Links

BAREA PAYUETA, C.: [http://www.consuelobarea.es/p/articulos-y-videos\\_3798.html](http://www.consuelobarea.es/p/articulos-y-videos_3798.html)

BAREA PAYUETA, C.: El papel de los profesionales de la salud mental en la prevención de la violencia de género. Detección Precoz I (presentación 2007), <https://sites.google.com/site/consuelobarea2/presentacinSanSebastin.ppt?attredirects=0>

CONSELL DE LES DONES DEL BAIX LLOBREGAT: <http://www.elbaixllobregat.net/conselldones/>

DIPUTACIÓ BARCELONA: Oficina de Polítiques d'Igualtat i Drets Civils: <http://www.diba.cat/web/dones/default>

DONES JURISTES, Informe. Drets de les dones adolescents davant la violència masclista en les relacions de parella i situacions anàlogues, 2013. [http://www20.gencat.cat/docs/icdones/temes/img/informe\\_drets\\_dones\\_adolescents.pdf](http://www20.gencat.cat/docs/icdones/temes/img/informe_drets_dones_adolescents.pdf)

ECHEBURUA, E.: <http://www.ehu.es/echeburua/>

INSTITUT CATALÀ DE LES DONES, ICD: <http://www20.gencat.cat/portal/site/icdones>

TAMAIÀ. Vincula't; <http://www.diba.cat/documents/233376/233762/dones-descarrega-publicacions-vinculat-pdf.pdf>